

11
1
2.
3
4.
11
1.
2.
3.

PROPOSITIONES NONNVLLÆ
AD THEORIAM ÆSTIMATIONIS ERRORVM
IN TRIANGVLIS PLANIS ET SPHÆRICIS
PERTINENTES

1783, 4

Q V A S
RECTORE VNIVERSITATIS EBERHARDINÆ CAROLINÆ
MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO DVCE ET DOMINO
DOMINO

4

C A R O L O
DVCE WIRTEMBERGIÆ ET TECCIÆ REGNANTE
REL. REL.

P R Æ S I D E
VIRO EXCELLENTISSIMO ATQVE AMPLISSIMO
CHRISTOPH. FRID. PFLEIDERER

VNIVERSITATIS ET COLLEGII ILLVSTRIS PROF. PHYSICES
ET MATHESEOS PVBL. ORD,
PRÆCEPTORE AC PATRONO SVO PIE DEVENERANDO
PRO RITE CONSEQVENDIS MAGISTERII PHILOSOPHICI HONORIBVS
DIE AVG, MDCCLXXXIII.

PVBlice AD DISPVTANDVM PROPONIT

A V C T O R
IOANNES WILHELMVS CAMERER

QHNASTETTENSIS
MAGISTERII PHILOSOPHICI CANDIDATVS IN ILLVSTRI
STIPENDIO THEOLOGICO.

TVBINGAE TTPIS FVESIANIS.

§. I.

Mathesis quum jure suo præ cæteris disciplinis eam laudem habeat, quod exactissima certitudine, summoque rigore præcepta sua demonstret: tamen, ut primum ad ipsa corpora, eaque, quæ in illis observantur, dimetienda applicatur; idem illi accidit, quod reliquis humanis artibus fere omnibus, ut nempe ad veritatem magis minusve prope accedat, raro eam ipsam assequatur. Neque id mirum: dum enim theoretice circa magnitudinem rerum versatur, data omnia ut exactissime vera assumit, atque exinde certis argumentis ad ea, quæ incognita adhuc erant, concludit, quorum ita veram indubiamque magnitudinem necessario deprehendit. Sic exempli gratia rigidissime demonstratur; si in duobus triangulis tria latera sint exacte æqualia, fore & tres angulos, atque ipsa etiam triangula exacte æqualia. At alia longe res est, cum primum idem practice considerandum venit. Tum enim partim ob sensuum imbecillitatem, partim ob instrumentorum, optimorum etiam, imperfectiones, necessario fit, ut data jam non summum rigorem habeant; atque ita ea etiam, quæ inde concluduntur, eundem jam nunquam, aut raro certe obtinere possint.

Sic melioris certe notæ debent esse instrumenta, quorum ope millesimam adhuc digiti partem distinguere possimus: adeoque in priori exemplo id tantum scire poterimus, latera duorum triangulorum a se invicem ne millesima quidem digiti parte discrepare; plane non discrepare ope dimensionis nunquam certi erimus; & proinde saltim concludere poterimus, angulos etiam, & tota triangula haud posse multum a se invicem differre.

§. 2.

At habet tamen etiam hæc in re Mathesis proprias suas virtutes. Quum enim propter eas, quas diximus difficultates, errores plane evitare non liceat: saltim determinat, qua ratione alii ab aliis pendeant; quem exactitudinis gradum habere debeant instrumenta, si errores eorum imperfectionibus enati certum aliquem limitem non transcendere debeant; quem situm eligere debeamus, ut sit ad evitandos errores

quam maxime commodus; quos contra casus evitare debeamus, quod facillime ex iis errores satis notabiles oriri posse prævideamus. Et quum pleraque, quæ dimetitur, ope triangulorum planorum aut sphaericorum determinare soleamus; etiam errores, qui in triangulis obtinent, eorumque inter se nexus præcipue a nobis considerari merentur. Nempe quum in triangulis planis & sphaericis ex tribus quibuscunque elementis, inter quæ in planis triangulis unum semper latus datum esse debet, tria reliqua trianguli elementa, aliaque plura, quæ inde pendent, invenire possimus; manifestum est, si vel minimus error in unum, aut duo, aut omnia tria data irrepserit, necessario etiam ea omnia, quæ quærentur, simul variatum iri; nisi forte errores isti ita comparati sint, ut se mutuo tollant. Quantam vero talis datorum variatio vim habeat ad reliqua omnia simul varianda, id deinde accuratius debet determinari. Atque hanc errorum theoriam adornarunt magistri in rebus mathematicis peritissimi, *Cotesius*, *Wolfius*, *Marinonius*, *Bouguerus*, *Kæstnerus*, *Lambertus*, aliique. Duas hac in re vias ingressi sunt viri doctissimi: alii enim, *Cotesio* præeunte, ope figurarum elicere studuerunt, quemnam inter se nexum habeant errores in triangulis occurrentes: alii calculo uti maluerunt. Et illorum quidem consilium eo inprimis se commendat, quod ita tota res oculo præfens fititur, atque in casibus simplicioribus mira sæpe facilitate expeditur. At, si plures simul errores locum habeant; figura & demonstratio, uti præclare monet *Lambertus*, (*Beyträge zur praktischen Geometrie* §. 335) fiunt intricatiores; quum contra in calculo casus etiam magis compositi parum difficultatis habeant. Accedit, quod, eodem observante, in consideratione figuræ ii semper casus distingui debent, quibus trianguli elementa commisso aliquo errore crescunt, ab iis, quibus decrescunt; quem laborem calculus signorum + — ope facillime absolvit.

§. 3.

Quamvis autem insignia sint virorum, quos dixi, hac in re merita; superesse tamen adhuc nonnulla videntur, in quibus vires meas exercere possim. Et triangula quidem plana quod attinet: id modo determinatum esse video, quantum, mutato uno, aut duobus, aut tribus omnibus datis, mutentur simul reliqua latera vel anguli. At datis
tribus

tribus trianguli elementis sufficientibus, plura adhuc alia determinata sunt, quæ omnia, si data mutantur, pariter variari necesse est. Inprimis in dimensione agrorum, omnique adeo Geometria practica sæpissime postulatur, ut area trianguli, ex tribus quibuscunque ejus elementis, dummodo unum inter ea latus datum sit, determinetur. Haud inutile igitur fore putavi, si investigarem; quantam variationem subeat area triangularis, si data vel tantillum mutantur. Qua in re ita verfabor, ut primum quidem eos casus simpliciores persequar, quibus unum tantum trianguli elementum variatur; ac figurarum ope eruam, quid talis variatio in varianda area triangulari efficere possit: tum autem ope calculi formulas generales quæram, e quibus speciales pro singulis diversis casibus sponte fluunt. Deinde in triangulis sphaericis ii tantum casus simpliciores, quibus unum modo datorum variationem aliquam patitur, adhuc geometrice, vel calculo determinati fuerunt; ii autem, quibus plura simul variantur, nondum generaliter investigati sunt. Hic itaque calculum adhibere, & formulas generales afferre constitui; è quibus deinde etiam pro iis casibus, quibus unus aut duo saltim errores occurrunt, formulæ speciales facile deducuntur.

Solent in hac disquisitione errores ut infinite parvi assumi; quod nempe ii tantum hic considerantur, qui oculi, aut instrumentorum vitio oriuntur, qui plerumque admodum exigui sunt. (vid. Lambert. lib. cit. §. 334) Si itaque in posterum de erroribus minimis, aut variationibus minimis uniuscujuscunque, aut plurium trianguli elementorum fermo erit; id ita intelligendum erit: formulam, quæ ita invenitur, à veritate eo propius absfuturam, quo minor sit error commissus.

§. 4.

Theor. I. Permanente trianguli rectilinei ABC uno quovis latere
Fig. 1. AB, cum angulo ipsi adjacente B; erit CD variatio minima lateris reliqui adjacentis BC, ad hoc ipsum latus BC, ut ACD variatio minima areæ triangularis, ad ABC ipsam aream triangularem.

Quum enim triangula ACD, & ABC eandem habeant altitudinem; erunt inter se, uti bases, i. e. uti CD ad BC.

A 3

Notan-

Notandum hic, fore hanc propositionem adhuc veram, quamcunque variatio lateris BC magnitudinem habuerit; dum in demonstratione nihil occurrit, quod supponeret, esse variationem minimam: at ita posui ad servandam uniformitatem cum sequentibus propositionibus, quæ tantum de variationibus minimis valent.

§. 5.

Theor. II. Iisdem manentibus, erit ACD variatio minima areæ triangularis ad dimidium rectangulum contentum sub latere AC angulo permanenti opposito, & DE variatione minima ejusdem lateris, ut tangens anguli ACB lateri permanenti oppositi ad radium.

Est enim $\triangle ACD: \frac{1}{2} AC \cdot DE = \left\{ \begin{array}{l} CE: DE \text{ ob } AC = AD \text{ eo propius, quo minor est } DE \\ \text{tang } ACB: \text{ sin. tot. eo propius, quo minor est} \\ \text{angulus } CAD. \end{array} \right.$

§. 6.

Theor. III. Iisdem manentibus erit FG mensura variationis minimæ anguli utriusque reliqui ad duplum radii sui AF, ut variatio minima areæ triangularis ad quadratum lateris AC angulo permanenti oppositi. Nam

$$FG: AF = \left\{ \begin{array}{l} CE: AC \\ CE \cdot AC: AC^2 \end{array} \right.$$

Et, quum sit $\frac{CE \cdot AC}{AC^2} = \triangle ACD$, erit

$$FG: 2AF = \triangle ACD: AC^2$$

§. 7.

Theor. IV. Manentibus uno quovis latere BC, & angulo ipsi opposito BAC = BDC; erit FG variatio minima anguli utriusvis reliqui ABC ad duplum radii, ut variatio minima areæ triangularis ad excessum, quo quadratum lateris AB, angulos inter permanentem, & variatum interjacentis, superat quadratum reliqui lateris AC angulo variato oppositi. Sit enim BF = Cf = radio tabulari, erit FG = fg. Jam manifestum est, trianguli ABC incrementum æquale esse $\triangle DOB - \triangle AOC$. Est vero $\triangle DOB = \frac{1}{2} BD \cdot EO$, &, quum,

fi

si variatio assumatur minima, sit $BD = AB$, $EO = AI = \frac{AB \cdot FG}{\text{fin. tot.}}$
 erit $\triangle DOB = \frac{AB^2 \cdot FG}{2. \text{fin. tot.}}$. Eodem modo erit $\triangle AOC = \frac{AC^2 \cdot fg.}{2. \text{fin. tot.}}$

Hinc variatio minima trianguli $= \frac{FG}{2. \text{fin. tot.}} \cdot (AB^2 - AC^2)$

vel $FG : 2. \text{fin. tot.} = \text{var. minim. triang.} : (AB^2 - AC^2)$

Aliter ita: $\triangle ABD : AB^2 = \begin{cases} \frac{1}{2} AB \cdot AI : AB^2 \text{ tanto propius, quo minor est DI,} \\ AI : 2AB \\ FG : 2BF \end{cases}$

Pariter $\triangle ACD : AC^2 = \begin{cases} fg : 2Cf \\ FG : 2BF \end{cases}$

Itaque variatio minima $\triangle ABC : AB^2 - AC^2 = FG : 2BF$

§. 8.

Theor. V. Iisdem manentibus, erit variatio minima trianguli ad dimidium rectangulum contentum sub DI variatione minima lateris utriusvis reliqui AB, & quarta proportionali ad hoc ipsum AB, & summam atque differentiam duorum laterum AB & AC angulum permanentem comprehendentium; ut tangens supplementi anguli ACB, lateri AB oppositi, ad radium.

Nam variat. minim. triang. : $AB^2 - AC^2 = \begin{cases} FG : 2. \text{fin. tot.} (\S. 7.) \\ AI : 2AB \end{cases}$

& $AB^2 - AC^2 : \frac{(AB^2 - AC^2) \cdot DI}{2 \cdot AB} = 2 \cdot AB : DI$

hinc variat. minim. triang. : $\frac{1}{2} \frac{(AB^2 - AC^2) DI}{AB} = \begin{cases} AI : DI \\ \text{tang. suppl. ACB: fin. tot.} \end{cases}$

Est vero $AB : AB + AC = AB - AC : \frac{(AB^2 - AC^2)}{AB}$

§. 9.

Theor. VI. Si trianguli rectilinei permaneant duo latera AB, & AC
Fig. 3. = AD; erit FG variatio minima anguli BAC inter duo ista latera permanentia contenti, ad tangentem ejusdem anguli, ut variatio minima areæ triangularis ad ipsam aream trianguli.

Va-

Variat. minim. triang. : $\triangle ABC = \left\{ \begin{array}{l} DO : CK \\ AF . DO : AF , CK \end{array} \right.$

Sed $DO : DC = AK : AC$

$DC : FG = AC : AF$

$\frac{DO : FG = AK : AF}{\text{hinc } AF . DO = FG . AK}$

& variat. minim. triang. : $\triangle ABC = \left\{ \begin{array}{l} FG . AK : AF . CK \\ \frac{FG}{AF} : \frac{CK}{AK} \text{ seu } \frac{\text{tang } BAC}{\text{fin. tot.}} \\ FG : \text{tang } BAC, \text{ sumta } AF = \text{fin. tot.} \end{array} \right.$

§. 10.

Theor. VII. Iisdem manentibus, erit variatio minima areæ triangularis ad dimidium quadratum lateris tertii BC, in ratione composita ex ratione inversa radii ad HI variationem minimam anguli utriusvis reliqui ABC, & ex directa tangentis anguli reliqui ACB adjacentis lateri BC ad tangentem anguli BAC inter latera permanentia intercepti.

Nam $DO : CD = \left\{ \begin{array}{l} \text{fin. tot.} : \text{sec. } BAC \\ \text{fin. } BAC : \text{tang } BAC \end{array} \right.$

$AB : BC = \text{fin. } ACB : \text{fin. } BAC$

$AB . DO : BC . CD = \text{fin. } ACB : \text{tang } BAC$

$\left. \begin{array}{l} CD : CE \\ BC . CD : BC . CE \end{array} \right\} = \left\{ \begin{array}{l} \text{sec. } ACB : \text{fin. tot.} \\ \text{tang } ACB : \text{fin. } ACB \end{array} \right.$

$AB . DO : BC . CE = \text{tang } ACB : \text{tang } BAC$

$\left. \begin{array}{l} CE : BC \\ BC . CE : BC^2 \end{array} \right\} = HI : BH$

$\left. \begin{array}{l} AB . DO : BC^2 \\ \text{variat. minim. } \triangle : \frac{1}{2} BC^2 \end{array} \right\} = HI, \text{ tang } ACB : BH \text{ tang } BAC$

§. 11.

Theor. VIII. Iisdem manentibus, erit variatio minima areæ triangularis, ad dimidium rectangulum contentum sub latere

tere tertio BC, ejusque variatione minima DE, ut cotangens anguli BAC inter latera permanentia intercepti ad radium.

Est enim $DO : CD = \text{c} \cos \text{BAC} : \text{sin. tot.}$

$CD : DE = \text{sin. tot.} : \text{sin. ACB}$

$$\left. \begin{array}{l} DO : DE \\ AB \cdot DO : AB \cdot DE \end{array} \right\} = \text{c} \cos \text{BAC} : \text{sin. ACB}$$

$$\left. \begin{array}{l} AB : BC \\ AB \cdot DE : BC \cdot DE \end{array} \right\} = \text{sin. ACB} : \text{sin. BAC}$$

$$\left. \begin{array}{l} AB \cdot DO : BC \cdot DE \\ \text{variatio minim. } \Delta : \frac{1}{2} BC \cdot DE \end{array} \right\} = \left\{ \begin{array}{l} \text{c} \cos \text{BAC} : \text{sin. ACB} \\ \text{cotang BAC} : \text{sin. tot.} \end{array} \right.$$

§. 12.

Theor. IX. Si in triangulo rectilineo permaneant duo anguli (adeoque etiam tertius); erit variatio minima lateris cujuscunque ad dimidium ejusdem lateris, ut variatio minima areæ ad ipsam aream.

Nempe $\Delta ADF : \Delta ABC = AD^2 : AB^2$

$$BCDF : \Delta ABC = \left\{ \begin{array}{l} AD^2 - AB^2 \\ (AD + AB) \cdot BD \\ 2 \cdot AB \cdot BD \\ 2 \cdot BD \end{array} \right\} : AB^2$$

§. 13.

His propositionibus omnes casus possibiles, dum duo semper datorum invariata manent, comprehendi, facile patet. Permanebunt enim vel latus quodcumque cum angulo ipsi contiguo, & variabitur

1. latus alterum angulo permanenti adjacens Theor. I.
2. latus angulo permanenti oppositum II.
3. alteruter, ac proinde uterque reliquus angulus III.

vel latus quodcumque cum angulo ipsi opposito, & variabitur

1. uterque reliquus angulus IV.
2. alterutrum reliquum latus V.

B

vel

vel duo quæcunque latera, & variabitur

1. angulus interceptus
2. alteruter reliquus angulus
3. latus tertium

VI.
VII.
VIII.

vel duo, adeoque tres omnes anguli, & variabitur
latus quodcunque

IX.

Cæterum probe hic attendendum est, num crescente vel decrescente aliquo datorum area simul crescat, an decrescat. Id vero ex consideratione figuræ discendum. Regulæ enim hic allatæ tantum docent, quantam variationem subeat area trianguli, dum unum datorum minimam quandam variationem patitur; utrum ista areæ variatione crescat triangulum, an decrescat, non determinant.

§. 14.

Jam vero ad eos progredimur casus, quibus plura data simul variantur, in quibus propter eas, quas diximus, causas, calculo utemur. Area trianguli determinari potest vel datis duobus lateribus cum angulo incluso; vel duobus lateribus cum angulo alterutri laterum opposito; vel duobus angulis, & latere interjacente; vel duobus angulis, & latere alterutri angulorum opposito; vel tribus lateribus. Habebimus igitur quinque, pro his diversis casibus, diversas formulas, ad quas exprimendas denotet *A* aream trianguli; *P*, *Q*, *R*, latera; *p*, *q*, *r* angulos istis lateribus oppositos.

§. 15.

Datis igitur duobus lateribus *P*, *Q* cum angulo incluso *r*, erit

$$A = \frac{P \cdot Q \cdot \sin. r}{2}$$

$$1A = 1P + 1Q + 1\sin. r - 1z$$

$$\frac{dA}{A} = \frac{dP}{P} + \frac{dQ}{Q} + \left\{ \begin{array}{l} \frac{\cosin r}{\sin r} dr \\ \text{tangr} \end{array} \right.$$

§. 16.

§. 16.

Si data sint duo latera P, Q, cum angulo q alterutri opposito; erit

$$2A = P \cdot Q \cdot \sin r = P \cdot Q \cdot \sin(p + q). \quad \sin(p + q) \text{ autem} = \\ \sin p \cos q + \sin q \cos p. \quad \text{At } \sin p : \sin q = P : Q \text{ vel } \sin p = \\ \frac{P \cdot \sin q}{Q}. \quad \text{Cofin } p = \pm \sqrt{1 - \frac{P^2 \sin^2 q}{Q^2}} \text{ prout angulus } p \text{ acutus, vel}$$

$$\text{obtusus, vel } \text{cofin } p = \pm \sqrt{Q^2 - P^2 \sin^2 q}$$

$$\text{Hinc } 2A = P^2 \sin q \cdot \text{cofin } q \pm P \sin q \sqrt{Q^2 - P^2 \sin^2 q}$$

$$2dA = 2P \sin q \cos q dP + P^2 \text{cofin } q^2 dq - P^2 \sin^2 q^2 dq \\ \pm \sqrt{Q^2 - P^2 \sin^2 q^2} \sin q \cdot dP \pm \sqrt{Q^2 - P^2 \sin^2 q^2} P \text{cofin } q dq \\ \pm \frac{P \cdot Q \sin q dq - P^2 \sin q^3 dP - P^2 \sin q^2 \text{cofin } q dq}{\pm \sqrt{Q^2 - P^2 \sin^2 q^2}}$$

$$2dA = dP \left(2P \sin q \cos q \pm \sin q \sqrt{Q^2 - P^2 \sin^2 q^2} - \frac{P^2 \sin q^3}{\pm \sqrt{Q^2 - P^2 \sin^2 q^2}} \right)$$

$$+ dq \left(P^2 \text{cof. } q^2 - P^2 \sin q^2 \pm \sqrt{Q^2 - P^2 \sin^2 q^2} P \text{cofin } q - \frac{P^2 \sin q^2 \text{cof. } q}{\pm \sqrt{Q^2 - P^2 \sin^2 q^2}} \right)$$

$$+ dQ \cdot \frac{P Q \sin q}{\pm \sqrt{Q^2 - P^2 \sin^2 q^2}}$$

§. 17.

Formula hæc satis complicata concinnior redditur, si præter elementa trianguli, quæ immediate data supponuntur, alia ab ipsis pendencia in eam introducantur.

$$\text{Nempe cum sit } P \sin q = Q \sin p; \text{ \& } \pm \sqrt{Q^2 - P^2 \sin^2 q^2}$$

$$= Q \text{cofin } p \text{ (§. 16): fit:}$$

$$2P \sin q \cos q \pm \sin q \sqrt{Q^2 - P^2 \sin^2 q^2} - \frac{P^2 \sin q^3}{\pm \sqrt{Q^2 - P^2 \sin^2 q^2}}$$

$$= 2P \sin q \cos q + Q \sin q \cos p - \frac{P^2 \sin q^3}{Q \cdot \text{cof. } p}$$

$$= \frac{\sin q}{Q \cdot \text{cofin } p} (2P \cdot Q \text{cofin } p \cos q + Q^2 \text{cofin } p^2 - P^2 \sin^2 q^2)$$

$$\begin{aligned}
 &= \frac{\sin p}{P \operatorname{cofin} p} (2 PQ \operatorname{cofin} p \operatorname{cofin} q + Q^2 - Q^2 \sin p^2 - PQ \sin p \sin q) \\
 &= \frac{\operatorname{tang} p}{P} (Q^2 + 2 PQ \operatorname{cofin} p \operatorname{cofin} q - 2 PQ \sin p \sin q) \\
 &= \frac{\operatorname{tang} p}{P} (Q^2 - 2 PQ \operatorname{cofin} r) = \operatorname{tang} p \left(\frac{R^2 - P^2}{P} \right)
 \end{aligned}$$

Hinc membrum primum formulæ generalis §. 16. ita exprimi potest:

$$d P \cdot \frac{\operatorname{tang} p}{P} (R^2 - P^2)$$

§. 18.

Pariter

$$\begin{aligned}
 &P^2 \operatorname{cofin} q^2 - P^2 \sin q^2 + P \operatorname{cofin} q \sqrt{(Q^2 - P^2 \sin q^2)} - \frac{P^3 \sin q^2 \operatorname{cofin} q}{\pm \sqrt{(Q^2 - P^2 \sin q^2)}} \\
 &= P \operatorname{cofin} q \left(P \operatorname{cofin} q - \frac{P^2 \sin q^2}{Q \operatorname{cofin} p} \right) - P^2 \sin q^2 + PQ \operatorname{cofin} p \operatorname{cofin} q \\
 &= \frac{P \operatorname{cofin} q}{Q \operatorname{cofin} p} (PQ \operatorname{cofin} p \operatorname{cofin} q - PQ \sin p \sin q) + PQ \operatorname{cofin} p \operatorname{cofin} q \\
 &\quad - PQ \sin p \sin q \\
 &= -PQ \left(\frac{P \operatorname{cofin} q}{Q \operatorname{cofin} p} + 1 \right) \operatorname{cofin} r \\
 &= -\frac{PQ}{\sin p \sin q} \cdot \frac{\sin p}{\operatorname{cofin} p} \left(\frac{P \sin q \operatorname{cofin} q}{Q} + \operatorname{cofin} p \sin q \right) \operatorname{cofin} r \\
 &= -\frac{PQ}{\sin r^2} \cdot \operatorname{tang} p (\sin p \operatorname{cofin} q + \operatorname{cofin} p \sin q) \operatorname{cofin} r \\
 &= -R^2 \cdot \frac{\operatorname{tang} p \cdot \operatorname{cofin} r}{\sin r} \\
 &= -R^2 \cdot \frac{\operatorname{tang} p}{\operatorname{tang} r}
 \end{aligned}$$

Hinc membrum secundum formulæ generalis §. 16. erit $= -d q \cdot R^2 \frac{\operatorname{tang} p}{\operatorname{tang} r}$

$$\text{Denique } \frac{P \cdot Q \sin q}{\pm \sqrt{(Q^2 - P^2 \sin q^2)}} \stackrel{\text{§. 19.}}{=} \frac{P \sin q}{\operatorname{cofin} p} = \frac{Q \sin p}{\operatorname{cofin} p} = Q \operatorname{tang} p.$$

Vel membrum tertium §. 16. $= d Q \cdot Q \operatorname{tang} p.$

Inde

Inde ex §§. 17. 18. 19. jam hanc formulam habemus:

$$2 dA = dP \cdot \frac{\text{tang } p}{P} (R^2 - P^2) - dq \frac{R^2 \text{ tang } p}{\text{tang } r} + dQ \cdot Q \text{ tang } p.$$

$$\text{feu } 2 dA = \left(\frac{R^2 - P^2}{P} dP + Q dQ - \frac{R^2 dq}{\text{tang } r} \right) \text{ tang } p$$

§. 20.

Si dati sint duo anguli r & p cum latere interjacente Q , erit $A = \frac{PQ \sin r}{2}$

$$\text{Sed } P = \frac{Q \cdot \sin p}{(\sin p + r)}. \text{ Hinc } A = \frac{Q^2 \sin p \cdot \sin r}{2 \cdot \sin(p+r)}.$$

$$1 A = 2 l Q + 1 \sin p + 1 \sin r - 1 2 - 1 \sin(p+r)$$

$$\frac{dA}{A} = \frac{2 dQ}{Q} + \frac{dp \cdot \text{cofin } p}{\sin p} + \frac{dr \cdot \text{cofin } r}{\sin r} - \frac{d(p+r) \text{ cofin}(p+r)}{\sin(p+r)}$$

$$\text{vel } \frac{dA}{A} = \frac{2 dQ}{Q} + \frac{dp \cdot \sin r}{\sin p \cdot \sin(p+r)} + \frac{dr \sin p}{\sin r \cdot \sin(p+r)}$$

§. 21.

Quum sit $\left. \begin{matrix} \sin p \\ \sin r \end{matrix} \right\} : \sin(p+r) = \left. \begin{matrix} P \\ R \end{matrix} \right\} : Q$

$$\text{erit } \frac{dA}{A} = \frac{2 dQ}{Q} + \frac{dp \cdot R}{Q \cdot \sin p} + \frac{dr \cdot P}{Q \cdot \sin r} \text{ vel, multiplicando per } \frac{PQ \sin r}{2} = A$$

$$dA = P \sin r dQ + \frac{R^2}{2} dp + \frac{P^2}{2} dr$$

§. 22.

Si dati sint duo anguli r , & q cum latere alterutri angulorum opposito, Q .

$$\text{erit } A = \frac{PQ \sin r}{2}. \text{ Sed } P = \frac{Q \sin(r+q)}{\sin q}. \text{ Hinc } A = \frac{Q^2 \sin r \sin(r+q)}{2 \sin q}$$

$$1 A = 2 l Q + 1 \sin r + 1 \sin(r+q) - 1 2 - 1 \sin q$$

$$\frac{dA}{A} = \frac{2 dQ}{Q} + \frac{\text{cofin } r}{\sin r} dr + \frac{\text{cofin}(r+q)}{\sin(r+q)} d(r+q) - \frac{\text{cofin } q}{\sin q} dq$$

B 3

dA

$$\frac{dA}{A} = \frac{2dQ}{Q} + dr \frac{(\sin(r+q) \operatorname{cofin} r + \operatorname{cofin}(r+q) \sin r)}{\sin r \cdot \sin(r+q)} + dq \frac{(\sin q \operatorname{cofin}(r+q) - \operatorname{cofin} q \sin(r+q))}{\sin q \cdot \sin(r+q)}$$

$$\frac{dA}{A} = \frac{2dQ}{Q} + dr \frac{\sin(2r+q)}{\sin r \cdot \sin(r+q)} - \frac{dq \sin r}{\sin q \cdot \sin(r+q)}$$

§. 23.

$$\frac{\sin(2r+q)}{\sin r \cdot \sin(r+q)} \text{ seu (§. 22.) } \frac{\operatorname{cofin} r}{\sin r} + \frac{\operatorname{cofin}(r+q)}{\sin(r+q)} = \frac{\operatorname{cofin} r}{\sin r} - \frac{\operatorname{cofin} p}{\sin p}$$

$$= \frac{P \operatorname{cofin} r - R \operatorname{cofin} p}{R \sin p} \text{ quia } P \sin r = R \sin p$$

Sed $2PQ \operatorname{cofin} r = P^2 + Q^2 - R^2 = 2Q^2 - (Q^2 + R^2 - P^2) = 2Q^2 - 2QR \operatorname{cof.} p$
 proinde $P \operatorname{cofin} r = Q - R \operatorname{cofin} p$

$$\& \frac{\sin(2r+q)}{\sin r \cdot \sin(r+q)} = \frac{Q - 2R \operatorname{cofin} p}{R \sin p}$$

$$\text{Hinc } dr \frac{\sin(2r+q)}{\sin r \cdot \sin(r+q)} = dr \frac{(Q - 2R \operatorname{cofin} p)}{R \sin p} \quad \frac{dq \cdot \sin r}{\sin q \cdot \sin(r+q)} = dq \frac{R}{Q \sin p}$$

Hinc formula §. 22. jam in hanc transformatur:

$$\frac{dA}{A} = \frac{2dQ}{Q} + dr \frac{(Q - 2R \operatorname{cofin} p)}{R \sin p} - dq \frac{R}{Q \sin p} \quad \& \text{ multiplicando per } QR \sin p = 2A$$

$$2dA = 2R \sin p dQ + dr (Q^2 - 2QR \operatorname{cofin} p) - dq QR^2$$

$$\text{At } Q^2 - 2QR \operatorname{cofin} p = P^2 - R^2$$

$$\text{Hinc } 2dA = 2R \sin p dQ + dr (P^2 - R^2) - dq QR^2$$

§. 24.

Si data sint tria latera (fig. 3.) $AC = P$, $BC = Q$, $AB = R$:
 erit ex Element. II, 12 & 13.

$$\pm 2AB \cdot AK = AB^2 + AC^2 - BC^2$$

$$AK = \frac{AB^2 + AC^2 - BC^2}{\pm 2AB}$$

CK

$$CK^2 = AC^2 - AK^2 = AC^2 - \frac{(AB^2 + AC^2 - BC^2)^2}{4AB^2}$$

$$= \frac{4AB^2AC^2 - (AB^2 + AC^2 - BC^2)^2}{4AB^2}$$

$$\text{Area trianguli} = A = \frac{CK \cdot AB}{2} \quad A^2 = \frac{CK^2 \cdot AB^2}{4}$$

$$= \frac{4AB^2AC^2 - (AB^2 + AC^2 - BC^2)^2}{8A}$$

$$16A^2 = 4R^2P^2 - (R^2 + P^2 - Q^2)^2$$

$$dA = \frac{(R^2 + Q^2 - P^2)PdP + (P^2 + R^2 - Q^2)QdQ + (P^2 + Q^2 - R^2)RdR}{8A}$$

§. 25.

Quum sit $R^2 + Q^2 - P^2 = 2QR \cosin p$

$$P^2 + R^2 - Q^2 = 2PR \cosin q$$

$$P^2 + Q^2 - R^2 = 2PQ \cosin r \quad \text{erit}$$

$$2A dA = \frac{dP}{2} \cdot PQR \cosin p + \frac{dQ}{2} \cdot PQR \cosin q + \frac{dR}{2} \cdot PQR \cosin r.$$

$$\& \text{ dividendo per } A = \frac{QR \sin p}{2} = \frac{PR \sin q}{2} = \frac{PQ \sin r}{2}$$

$$2dA = dP \cdot P \cotang p + dQ \cdot Q \cotang q + dR \cdot R \cotang R.$$

§. 26.

Ex his formulis omnes casus facile solvuntur; dum nempe, si non omnia tria data mutantur, eorum, quæ manent, differentialia = 0 ponuntur. Sic, si unum tantum datorum varietur; reliqua duo invariata maneant; horum differentialibus = 0 positis consequentur regulæ superioribus theorematibus demonstratæ. Pariter inde deducuntur regulæ pro iis casibus, ubi duo quævis datorum variantur, unum manet invariatum; quas hic apponere, superfluum videtur. Cæterum eædem formulæ adhuc ostendunt: quantam variationem subeat unum quodvis trianguli elementum, dum area trianguli, & duo ejus alia quæcunque elementa minimas aliquas mutationes patiuntur; docent etiam: quem inter se nexum habere debeant errores datorum, si requiratur ut area trianguli non mutetur; & vice versa.

§. 27.

Ad triangula sphaerica nunc pergo, Sunt apud *Cotesium* (de æstimatione errorum in mixta Mathesi per variationes partium trianguli plani & sphaerici) decem & octo theorematum geometricè demonstrata, quæ omnes eos casus complectuntur, quibus unum tantum trianguli sphaerici elementum variatur. Analogias Cotesianas symbolice expressas, adjunctis pluribus aliis, absque demonstrationibus (quarum curiosos ad *Cotesium* remittit) in Mem. de l'Acad. des sciences de Paris, & postea in Leçons d'Astronomie exhibuit de la Caille; multisque exemplis illustravit. Eadem, Cotesiana methodo demonstratæ, pariter symbolice expressæ inveniuntur apud de la Lande, (Astronomie T. III. L. XXIII. §. 3746 sqq.) *Brackenhofferum*, (Sphaericorum formulæ Part. II. Sect. IV.) *Scherfferum* (Institutiones Geometriæ sphaericæ cap. I. art. IX.) *Kæstnerus* denique, (astronomische Abhandlungen. Erste Sammlung 11te Abhandl. 2tes Cap. S. 95 sqq.) & *Klûgelius*, (analytische Trigonometrie 8tes Cap. S. 221 sqq.) præeunte in solvendo quodam problemate particulari huc pertinente *Eulero* in Comment. Petropol. Tom. VIII. eosdem casus speciales calculo subjecerunt. Generales formulas nemo, quod sciam, exposuit; quæ tamen & ipsæ, cum plura data errori obnoxia sint, applicationem nanciscuntur; & breviter inde deducendis regulis casuum specialium inserviunt. *Lamberti* igitur secutus exemplum, quo in tractandis triangulorum planorum variationibus præivit (Anmerkungen und Zusätze zur praktischen Geometrie §. 336 sqq.); rationes, quas invicem habent variationes quorumcunque quatuor elementorum trianguli sphaerici, investigabo. Comprehendere eas licebit quatuor formulis generalibus; cum quatuor quæcunque trianguli sphaerici elementa ita a se invicem pendeant, ut ex tribus determinari possit quartum. Erunt nempe hæc quatuor trianguli elementa a se invicem pendencia aut tria latera cum uno angulo; aut tres anguli cum uno latere; aut duo anguli, cum duobus lateribus, quorum unum alterutri horum angulorum opponitur, alterum illis interjacet; aut duo anguli cum duobus lateribus, quæ ipsis opponuntur. Formulas, quibus ipsorummet talium quatuor elementorum rationes assignantur, ex Trigonometria sphaerica cognitæ supponam. Litteræ P, Q, R iterum latera; p, q, r angulos ipsis oppositos significabunt.

§. 28.

Si proposita sint tria latera P, Q, R cum angulo quocunque q: erit
 $\sin P. \sin R \cosin q = \cosin Q - \cosin R. \cosin P.$

Hinc $dP. \cosin P \sin R \cos. q + dR \sin P \cosin R \cosin q - dq \sin P \sin R \sin q$

$$= -dQ \sin Q + dR \sin R \cosin P + dP \sin P \cosin R$$

$dQ. \sin Q - dP(\sin P \cos. R - \cos. P \sin R \cos. q) - dR(\sin R \cos. P - \cos. R \sin P \cos. q)$

$$= dq \sin P \sin R \sin q$$

$$dQ. \sin Q - dP \left(\sin P \cosin R - \frac{\cosin P \cosin Q - \cosin P^2 \cosin R}{\sin P} \right)$$

$$- dR \left(\sin R \cos. P - \frac{\cos. R \cos. Q - \cos. R^2 \cos. P}{\sin R} \right) = dq \sin P \sin R \sin q.$$

$$dQ. \sin Q - dP \left(\frac{\cosin R - \cosin P \cosin Q}{\sin P} \right) - dR \left(\frac{\cos. P - \cos. R \cos. Q}{\sin R} \right)$$

$$= dq \sin P \sin R \sin q.$$

§. 29.

Fiet hæc formula simplicior, introductis aliis trianguli elementis.

Nam $\cosin R - \cosin P \cosin Q = \sin P \sin Q \cosin r$

& $\cosin P - \cosin R \cosin Q = \sin Q \sin R \cosin p$

Hinc $dQ \sin Q - dP \sin Q \cosin r - dR \sin Q \cosin p = dq \sin P \sin R \sin q$

$$dQ - dP \cosin r - dR \cosin p = \frac{dq \sin P \sin R \sin q}{\sin Q}$$

$$\text{Sed } \sin Q : \sin q = \begin{cases} \sin R : \sin r \\ \sin P : \sin p \end{cases}$$

$$\text{hinc } dQ - dP \cosin r - dR \cosin p = dq \begin{cases} \sin R \sin p \\ \sin P \sin r \end{cases}$$

§. 30.

Si propositi sint tres anguli p, q, r cum latere quocunque Q: est

$\sin p. \sin r. \cosin Q = \cosin q + \cosin r \cosin p.$

Hinc $d p. \cosin p \sin r \cosin Q + d r \sin p \cosin r \cos. Q - d Q \sin p \sin r \sin Q$

$$= -dq \sin q - dr \sin r \cosin p - dp \cosin r \sin p$$

C

dq

$$d q \sin q + d p (\sin p \cos r + \cos p \sin r \cos Q) + d r (\sin r \cos p + \sin p \cos r \cos Q) = d Q \sin p \sin r \sin Q.$$

$$d q \sin q + d p \left(\sin p \cos r + \frac{\cos p \cos q + \cos p^2 \cos r}{\sin p} \right) + d r \left(\sin r \cos p + \frac{\cos r \cos q + \cos r^2 \cos p}{\sin r} \right) = d Q \sin p \sin r \sin Q$$

$$d q \sin q + d p \left(\frac{\cos r + \cos p \cos q}{\sin p} \right) + d r \left(\frac{\cos p + \cos r \cos q}{\sin r} \right) = d Q \sin p \sin r \sin Q.$$

§. 31.

$$\text{Quia } \cos r + \cos p \cos q = \sin p \sin q \cos R$$

$$\cos p + \cos r \cos q = \sin r \sin q \cos P$$

$$\text{erit } d q \sin q + d p \sin q \cos R + d r \sin q \cos P = d Q \sin p \sin r \sin Q$$

$$d q + d p \cos R + d r \cos P = d Q \frac{\sin p \sin r \sin Q}{\sin q} = d Q \begin{cases} \sin p \sin R \\ \sin r \sin P \end{cases}$$

§. 32.

Si propositi sint duo anguli p, q cum duobus lateribus Q, R , quorum unum alterutri horum angulorum opponitur, alterum illis interjacet: est

$$\sin R \cotang Q = \cos p \cos R + \sin p \cotang q$$

$$d R \cos R \cotang Q - d Q \frac{\sin R}{\sin Q^2} = -d p \sin p \cos R - d R \cos p \sin R + d p \cos p \cotang q - d q \frac{\sin p}{\sin q^2}$$

$$d p (\sin p \cos R - \cos p \cotang q) + d q \frac{\sin p}{\sin q^2}$$

$$= d Q \frac{\sin R}{\sin Q^2} - d R (\cos p \sin R + \cos R \cotang Q)$$

$$d p \left(\sin p \cos R - \frac{\cos p \sin R \cot Q - \cos p^2 \cos R}{\sin p} \right) + d q \left(\frac{\sin p}{\sin q} \right)^2 \frac{1}{\sin p} = d Q$$

$$\begin{aligned}
&= dQ \frac{\sin R}{\sin Q^2} - dR \left(\frac{\sin R^2 \cotang Q - \sin R \sin p \cotang q}{\operatorname{cofin} R} + \operatorname{cof.} R \cot. Q \right) \\
&dp \left(\frac{\operatorname{cofin} R - \operatorname{cofin} p \sin R \cotang Q}{\sin p} \right) + dq \left(\frac{\sin P^2}{\sin Q} \right) \frac{1}{\sin p} \\
&= dQ \frac{\sin R}{\sin Q^2} - dR \left(\frac{\cotang Q - \sin R \sin p \cotang q}{\operatorname{cofin} R} \right) \\
&dp \sin Q \left(\frac{\operatorname{cofin} R \sin Q - \operatorname{cofin} p \sin R \operatorname{cofin} Q}{\sin p} \right) + dq \frac{\sin P^2}{\sin p} \\
&= dQ \sin R - dR \sin Q \left(\frac{\operatorname{cofin} Q - \sin R \sin p \cotang q \sin Q}{\operatorname{cofin} R} \right) \\
&dp \sin R \sin Q \left(\frac{\cotang R \sin Q - \operatorname{cofin} p \operatorname{cofin} Q}{\sin p} \right) + dq \frac{\sin P^2}{\sin p} \\
&= dQ \sin R - dR \sin Q \left(\frac{\operatorname{cofin} Q - \sin R \sin p \cotang q \sin Q}{\operatorname{cofin} R} \right)
\end{aligned}$$

§. 33.

Quia etiam $\cotang R \sin Q = \operatorname{cofin} p \operatorname{cofin} Q + \sin p \cotang r$

adeoque $\frac{\cotang R \sin Q - \operatorname{cofin} p \operatorname{cofin} Q}{\sin p} = \cotang r$

& $\sin R \sin Q \sin p \cotang q = \frac{\sin R \sin Q \sin p \operatorname{cof.} q}{\sin q} = \sin P \sin R \operatorname{cof.} q$

proinde

$\frac{\operatorname{cof.} Q - \sin R \sin Q \sin p \cot. q}{\operatorname{cofin} R} = \frac{\operatorname{cof.} Q - \sin P \sin R \operatorname{cof.} q}{\operatorname{cofin} R} = \operatorname{cof.} P$ (§. 28.)

erit $dp \sin R \sin Q \cotang r + dq \frac{\sin P^2}{\sin p} = dQ \sin R - dR \sin Q \operatorname{cof.} P$

$dp \cotang r + dq \frac{\sin p}{\sin q \sin r} = \frac{dQ}{\sin Q} - dR \frac{\operatorname{cofin} P}{\sin R}$

Si propofiti fint duo anguli q, r cum duobus lateribus ipfis op-
pofitis Q, R : est

$$\sin R \sin q = \sin Q \sin r$$

$$1 \sin R + 1 \sin q = 1 \sin Q + 1 \sin r$$

$$dR \frac{\cosin R}{\sin R} + dq \frac{\cosin q}{\sin q} = dQ \frac{\cosin Q}{\sin Q} + dr \frac{\cosin r}{\sin r}$$

$$\frac{dR}{\tang R} + \frac{dq}{\tang q} = \frac{dQ}{\tang Q} + \frac{dr}{\tang r}$$

Liceat nunc ufum harum propofitionum in triangulis planis & sphæ-
ricis paucis adhuc facilioribus exemplis illustrare. Rectæ
Fig. 5. indefinitæ AB alia indefinita AC sub angulo recto exacte
inflat. Abfciffa in recta AB , à puncto A inde, bafi AD
(quod absque errore peragi poffe fupponemus); & angulo ad alterum
ejus extremum D applicato, ope inftrumenti, quod locum errori exiguo
relinquat: conftituendum fit triangulum rectangulum areæ datæ. Quæ-
ritur magnitudo bafi AD , & anguli ei ad D applicandi; qua fiat, ut
idem in angulo D conftituendo admiſſus error exiguus in aream trian-
guli variandam quam minime influat. Quum latus AD , & alter an-
gulus adjacens A exacte dari ponantur; erit ex Theoremate tertio §. 6.

$$\text{variatio minima areæ} = \frac{DE^2 \times \text{variatio. minim. ang. D.}}{2. \sin. \text{tot.}}$$

Erit igitur cæteris paribus error in area trianguli eo minor, quo mi-
nus est latus DE . Inveniendum itaque erit inter omnia triangula re-
ctangula, quæ datam aream habent, id cujus hypotenufa est minima.

$$\text{Sit area trianguli} = a^2; \text{ unus cathetus} = x; \text{ erit alter} = \frac{2a^2}{x}; \&$$

$$\text{quadratum hypotenufæ} = V = x^2 + \frac{4a^4}{x^2}; \text{ proinde } \frac{dV}{dx} = 2x - \frac{8a^4}{x^3}$$

$$\text{Ex quo} = 0 \text{ pofito fit } x^3 = 4a^3; \& x = a\sqrt[3]{4} \text{ Hinc alter cathetus}$$

tus $= \frac{2a^2}{x}$ fit $= \frac{2a^2}{a\sqrt{2}} = a\sqrt{2}$. Ergo triangulum æquicrurum, & angulus D semirectus fit, oportet. Et cum $\frac{d^2V}{dx^2} = 2 + \frac{24a^3}{x^3} = +8$; reapse minimum est, quod ita invenitur. Error itaque, in aream trianguli ex errore anguli D redundans, minimus erit; si AD sumatur $= a\sqrt{2}$, & ad punctum D construatur angulus semirectus. Hoc ipso casu ostendit Cotefius, etiam lateris AC errorem fore minimum: quo nostrum enunciatum confirmatur.

Si vero super data basi AD opè duorum angulorum quorumcunque, ejus extremis applicandorum, construendum sit triangulum areæ datæ: erit ex §. 21. variatio ex erroribus horum angulorum in aream redundans $= dA = dp \frac{R^2}{2} + dr \frac{P^2}{2}$. Vel, si eundem in utroque angulo errorem committi ponamus; $dA = dp \left(\frac{R^2 + P^2}{2} \right)$. Quo minor itaque fuerit summa quadratorum laterum, angulis p & r oppositorum; eo minor erit error in area trianguli. Quæstio igitur huc redit, ut determinetur: quodnam inter omnia triangula, quæ habent aream datam a^2 , & basin datam b, ita comparatum sit, ut V summa quadratorum duorum reliquorum laterum sit minima. In hoc triangulo perpendicularum ex vertice anguli oppositi in basin demissum erit $= \frac{2a^2}{b}$. Idem perpendicularum basin secabit in duas partes: quarum si una sit x; erit altera $b-x$. Quadratum vero ejus lateris trianguli, quod adjacet segmento baseos x, erit $= x^2 + \frac{4a^2}{b^2}$; & quadratum alterius lateris, quod

adjacet segmento $b-x$, erit $= b^2 - 2bx + x^2 + \frac{4a^2}{b^2}$: quorum quadratorum summa $V = 2x^2 + \frac{8a^2}{b^2} - 2bx + b^2$. Vnde $\frac{dV}{dx} = 4x - 2b$.

Ex quo = 0posito fit $x = \frac{1}{2}b$; proinde triangulum æquicrurum. Et cum $\frac{d^2V}{dx^2} = +4$; reipsa V, summa quadratorum crurum trianguli, ac pro-

proinde variatio areæ illius minima fit. Si errores angulorum p & r æquales quidem, sed oppositi ponantur; ita nimirum, ut sit $dp = -dr$; foret $dA = dp \left(\frac{R^2 - P^2}{2} \right)$. Hic igitur inquirendum esset; quodnam inter omnia triangula, quæ habent aream datam a^2 , & basin b , ita comparatum sit, ut differentia quadratorum duorum reliquorum laterum sit minima. Manentibus omnibus, ut antea, esset hæc differentia quadratorum $= b^2 - 2bx$; unde patet, tum hanc expressionem minimam esse, aut potius plane evanescere; ubi sit $2bx = b^2$; seu $x = \frac{1}{2}b$. Foret igitur etiam hoc casu triangulum æquicrurum aptissimum ad efficiendum, ut area trianguli ab erroribus angulorum p & r minimam patiatur variationem.

Si basis AD data non esset; veruntamen, quæcunque ejus desideretur magnitudo, exacte effici posset; tum ita esset ratiocinandum. Sit $AD = x$. Erit secundum ea, quæ modo vidimus, triangulum æquicrurum super illa construendum; ut ex erroribus angulorum p & r æqualibus minimus, qui fieri potest, error in aream trianguli irrepat. Et, quum hic error, sub conditione priori loco posita, sit pro qualibet assumpta basi, uti summa quadratorum crurum, seu uti duplum quadratum alterutrius cruris trianguli: jam quæritur, quodnam inter omnia triangula æquicrura, quæ datam aream $= a^2$ habent, sit id, cujus crura, adeoque etiam eorum quadrata sint minima. Quum basis sit x , & triangulum æquicrurum: perpendicularum ex angulo ad verticem in basin demissum erit $= \frac{2a^2}{x}$; & basin secabit in duas partes æquales, quorum igitur unaquæque erit $= \frac{1}{2}x$. Hinc quadratum uniuscujusque cruris $= V = \frac{1}{4}x^2 + \frac{4a^4}{x^2}$. Proinde $\frac{dV}{dx} = \frac{1}{2}x - \frac{8a^4}{x^3}$. Ex quo = 0 posito fit $x^4 = 16a^4$, $x = 2a$; perpendicularis in basin demissa $= \frac{2a^2}{x} = a$; quadratum uniuscujusque cruris $= \frac{1}{4} \cdot 4a^2 + \frac{4a^4}{4a^2} = 2a^2$; & unumquodque crurum $= a\sqrt{2}$. Tutissimum igitur erit, sumere basin $= 2a$, & super ea construere triangulum æquicrurum rectangulum. Minimum enim

enim esse, quod ita obtinetur, ex eo patet: quod $\frac{d^2V}{dx^2} = \frac{1}{2} + \frac{24a^4}{x^4}$
 tunc fit $= \frac{1}{2} + \frac{3}{2} = +2$.

§. 36.

In praxi Astronomica sæpe altitudo poli determinari debet ex altitudine sideris cujusdam, cujus declinatio nota est, & quod dato tempore observatur. Si P polum, V verticem observatoris, S sidus denotet: erunt PV, VS, PS complementa altitudinis poli, altitudinis sideris, & declinationis sideris. Quæritur, quæ potissimum sidera eligere debeat Astronomus; ut, si quis error in observationem altitudinis sideris irreat, minimus tamen exinde in determinanda altitudine poli error oriatur. Erit igitur, si assumatur, tempus verum, & declinationem sideris accuratissime nota esse, ex (§. 29.) positis $VPS = q$, $VS = Q$, $PS = R$, $PV = P$, quum invariata maneat q & R , $dP = \frac{dQ}{\cos r}$: id est, error in determinanda altitudine poli, eo minor committetur, quo major est cosinus anguli r ; vel, quo minorem angulum acutum, aut quo majorem obtusum facit VS cum PV: minimus ergo erit, scilicet $dP = +dQ$, si sidus sit in meridiano constitutum.

Si altitudo sideris fuerit exacte definita, tempus vero observationis errori obnoxium; erit $dP = -dq \sin P \tan r$: id est, si distantia temporis a meridie major justo assumpta sit, invenietur altitudo æquatoris justo minor, vel altitudo poli justo major; & vice versa. Vtrobique casu error sub data poli elevatione eo major erit, quo magis datus verticalis distet à meridiano; maximus igitur, si fecerit verticalis angulos rectos cum meridiano; præterea eo major erit, quo major sit sinus P, seu cosinus altitudinis poli: absolute igitur maximus erit sub æquatore degentibus, ubi verticulis fecerit angulos rectos cum meridiano. Et simili modo in reliquis casibus; etiam, ubi plura data simul variantur, ratiocinandum erit.

THESES.

 T H E S E S .

I.

Est in Trigonometria sphaerica casus, ubi datis non tribus tantum, sed quatuor adeo trianguli elementis reliqua duo exinde colligere tamen haud licet; nempe, si duo anguli, adeoque etiam duo latera ipsis opposita sint rectangula. Neque tamen id prohibet, quo minus dici possit, Trigonometriam docere ex datis tribus elementis invenire reliqua.

II.

Quæ ad notandas etiam absente observatore variationes meteorologicas excogitata sunt instrumenta, parum adhuc perfectionis habent, neque omnino possunt ejus generis instrumenta fatis exacta fieri.

III.

Ea, quam Ingenhousius invenit, antlia pneumatica, qua aër a carbonibus absorbetur, non potest inservire omnibus iis experimentis faciendis, quæ ope vulgaris anti læ institui solent.

IV.

Inter omnes, quæ adhucdum propositæ sunt, theorias, optime pleaque Electricitatis phænomena explicare videtur Franckliniana.

V.

Aptiora esse videntur ad avertendum fulmen ea instrumenta, quæ acutam cuspidem, quam quæ globulum rotundum nubibus opponunt.

VI.

Vicinis ædificiis ejusmodi instrumenta, siquidem bene fabricata sint, nocere possunt nunquam: prodesse sæpius.

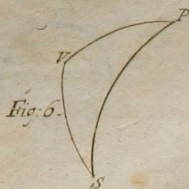
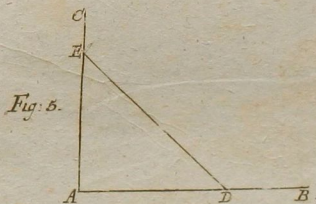
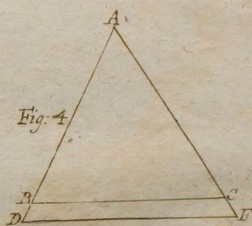
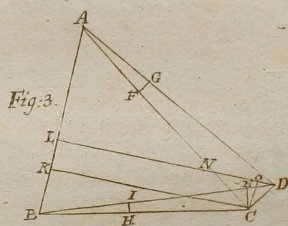
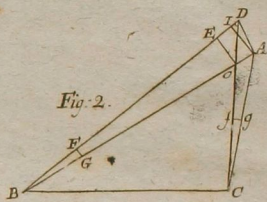
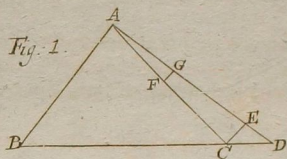
~~~~~

PEREXIMIO ATQVE PRÆSTANTISSIMO
 DOMINO CANDIDATO, DISSERTATIONIS HVIVS AVCTORI
 P R Æ S E S .

Insigne, quod edis, Tuorum in disciplinis mathematicis profectuum, & opera, quam illis navasti, indefesse pariter ac felicis, documentum ex animo Tibi gratulor: & ut porro etiam Tuis studiis cæptisque Deus benignissime annuat, anxie precor.

10

P. 174.

Tübingen, Diss., 1783/88

VD18

ULB Halle

3

004 506 073

f5b

PROPOSITIONES NONNVLLÆ
AD THEORIAM ÆSTIMATIONIS ERRORVM
IN TRIANGVLIS PLANIS ET SPHÆRICIS
PERTINENTES

1783, 4

Q V A S
RECTORE VNIVERSITATIS EBERHARDINÆ CAROLINÆ
MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO DVCE ET DOMINO
DOMINO

4

C A R O L O

DVCE WIRTEMBERGIÆ ET TECCIÆ REGNANTE
REL. REL.

R Æ S I D E

ISSIMO ATQVE AMPLISSIMO

FRID. PFLEIDERER

LEGII ILLVSTRIS PROF. PHYSICES
SEEOS PVBL. ORD,

TRONO SVO PIE DEVENERANDO

MAGISTERII PHILOSOPHICI HONORIBVS

AVG, MDCCLXXXIII.

DISPVTANDVM PROPONIT

VCTOR

HELMVS CAMERER

ASTETTENSIS

PHICI CANDIDATVS IN ILLVSTRI

EDIO THEOLOGICO.

TPIS FVESIANIS.